

**MÜƏLLİMİN ÖZÜNÜTƏHSİLİ
САМООБРАЗОВАНИЕ УЧИТЕЛЯ
SELF-EDUCATION OF THE TEACHER**

UOT 37.0

Akif Nurağa oğlu Abbasov

*pedaqogika elmləri doktoru, professor, Əməkdar müəllim
Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun elmi katibi*

<https://orcid.org/0000-0002-9210-714> <https://doi.org/10.5281/zenodo.6444842> A

**ƏDƏBİYYATIMIZA YENİ RUH, YENİ NƏFƏS GƏTİRMİŞ
ZƏLİMXAN YAQUB**

Акиф Нурага оглу Аббасов

*доктор наук по педагогике, профессор, Заслуженный учитель,
ученый секретарь Института Образования Азербайджанской Республики*

**ЗАЛИМХАН ЯГУБ ВНЕСШИЙ НОВЫЙ ДУХ, НОВОЕ ДЫХАНИЕ
В НАШУ ЛИТЕРАТУРУ**

Akif Nuragha Abbasov

*doctor of pedagogical sciences, professor, Honored teacher
scientific secretary at the Institute of Education of the Republic of Azerbaijan*

**ZALIMKHAN YAGUB INTRODUCED A NEW SPIRIT,
A NEW BREATH TO OUR LITERATURE**

Xülasə: Məqalə xalq şairi Zəlimxan Yaqubun yaradıcılığına həsr edilmişdir. Şairin “Peyğəmbər” poeması, Xətəyiyə və Qazi Bürhanəddinə, Atatürkə və Heydər Əliyevə həsr olunmuş şeirləri üzərində dayanılır. Zəlimxan nəinki Azərbaycanımızın, həmçinin türk dünyasının sevilən, seçilən böyük şairi idi. Böyük şairi olaraq qalacaqdır!

Açar sözlər: xalq şairi, Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində, şairin yaradıcılığı, "Peyğəmbər" poeması, Xətəyiyə həsr edilmiş şeir

Резюме: Стаття посвящена творчеству народного поэта Залимхана Ягуба. Внимание обращено на поэму поэта «Пророк», стихи, посвященные Хатаи, Гази Бурханеддину, Ататюрку и Гейдару Алиеву.

Залимхан был великим поэтом, которого любили не только в Азербайджане, но и во всем тюркском мире. Он навсегда останется великим поэтом!

Ключевые слова: народный поэт, история азербайджанской литературы, творчество поэта, поэма «Пророк», поэма, посвященная Хатаи

Summary: The article is devoted to the work of the national poet Zalimkhan Yagub. Attention is drawn to the poet's poem "Prophet", poems dedicated to Khatai, Gazi Burhaneddin, Ataturk and Heydar Aliyev.

Zalimkhan was a great poet who was loved not only in Azerbaijan, but also in the Turkic world. He will remain a great poet!

Key words: people's poet, history of Azerbaijani literature, poet's work, poem "Prophet", poem dedicated to Khatai

Xalq şairi Zəlimxan Yaqub Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində özünəməxsus yer tutur. Onun çoxsaylı şeirləri və poemaları nəşr olunmuş, yaradıcılığından nümunələr dərsliklərə salınmışdır. Zəlimxan ədəbiyyatımıza yeni ruh, yeni nəfəs gətirmiş, poeziyamızın zənginləşməsində əvəzsiz rol oynamış, ümumxalq məhəbbəti qazanmışdır.

Zəlimxan Yaqub gözəl nitqə, natiqliyə malik olmaqla yanaşı, poeziya aləmində də zirvələr fəth etmişdi. Şairin yaradıcılığı müxtəlif mövzulara – Vətənə, təbiətin gözəllikləri, məhəbbət, dostluq, sədaqət, xeyirxahlığa, bundan başqa, ermənilərin xalqımıza qarşı düşmənçilik siyasətinin lənətlənməsinə, onların törətdikləri soyqırımlara, yaramazlıqlarına nifrətə və s. mövzulara həsr edilib. Həmin əsərlər arasında İslam dininin yaradıcısı həzrəti Məhəmməd peyğəmbərə, tarixi şəxsiyyətlərə (Şah İsmayıl Xətəiyə, Qazi Bühranəddinə, Heydər Əliyevə), dahi mütəfəkkirlərə, görkəmli şairlərə (Nizamiyə, Füzuliyə, Şəhriyara və b.), dövlət xadimlərinə (Heydər Əliyevə, Mustafa Kamal Atatürkə), Qarabağa aid əsərlər xüsusilə diqqəti cəlb edir.

“Peyğəmbər” poeması İslam dininin yaradıcısı, Allahın elçisi (Rəsulullah), sonuncu peyğəmbər həzrəti Məhəmməd əleyhissəlamə (570-632) həsr olunub və böyük məhəbbətlə qələmə alınıb.

Poema belə başlayır:

*Arzu uca idi ümid mötəbər,
Duyğular getdikcə çözələnirdi.
Xəbər gözləyirdi dünya şad xəbər,
Səs-səs, nəfəs-nəfəs təzələnirdi.*

*Cahillik insanın faciəsiydi,
Nadanlıq tarixin baş qəhrəmanı.
Ancaq xilas yolu haqqın səsiydi,
Qaramat basmışdı əsri, zamanı.*

*Yol yoxdu haqq yolu tutub getməyə,
Cəhalət dünyası dağılmalıydı
Köhnə fikirləri alt-üst etməyə
Ruhun xilaskarı doğulmalıydı.*

Poemada bu hissə “Bir işıq doğulub gəldi dünyaya” (*Peyğəmbərin doğumu*) adlanır.

Aşağıdakı misralarda şair peyğəmbərimizin özəlliklərini, böyüklüyünü, müqəddəsliyini, müsəlmanlar və bütün dünya üçün önəmliyini və əvəzolunmazlığını parlaq boyalarla təsvir edib. Onun insanların, xüsusən müsəlmanların həyatında oynadığı böyük rol diqqət mərkəzinə gətirilib:

*Yatmış vicdanları nurla oyatdı.
İnsanın əşrəfi həddinə yetdi,
Peyğəmbər yaşına çatana qədər.
Gözü tox, nəfsi tox, nəfəsi halal,
Saflıqda ad alıb, ün qazanırdı.*

*Özündən xəbərsiz peyğəmbərliyə
Ömür qazanırdı, gün qazanırdı.
Qurutdu gözlərin axan yaşını,
Kəsdə tayfaların sərt savağını”.*

“Peyğəmbər” poeması Təbrizdə də nəşr edilmişdir.

Zəlimxan Yaqubun belə bir şeiri var:
“Şeyxim mənim, şahım mənim,
şairim mənim”.

Bu şeir Azərbaycanın dövlətçilik tarixində özünəməxsus yeri və rolu olan, Səfəvilər dövlətinin yaradıcısı, böyük hökmdarı, qüdrətli sərkərdəsi, diplomatu, müqtədir şairi Şah İsmayıl Xətəiyə (1487-1524) həsr olunub. Azərbaycan

türkcəsi məhz Şah İsmayılın sayəsində ilk dəfə dövlət dili səviyyəsinə qaldırılmışdır. Onun hakimiyyəti illərində Azərbaycanın ərazisi üç milyon kvadrat kilometrdən artıq idi.

“Şeyxim mənim, şahım mənim, şairim mənim” şeiri erməni işğalçılarının ölkəmizə qarşı qəsbkarlıq siyasətinin tüğyan etdiyi illərdə, Qarabağda qanlı-qadali müharibənin getdiyi vaxtlarda qələmə alınmışdı. Şair öz şeirində düşməni lənətləyir:

*Əldən çıxdı, fürsət mənim, çəm mənim deyil,
Göycə yoxsa, necə deyim, qəm mənim deyil,
Təbriz, Dərbənd həm mənimdi,
həm mənim deyil,
ŞEYXİM mənim, ŞAHIM mənim,
ŞAIRİM mənim!*

Şair çətinliklərin, düşdüyümüz ağır vəziyyətin müvəqqəti olduğuna diqqəti yönəldərək, xalqımızın mərdlik, qəhrəmanlıq və mübarizə tarixini yada salır, həmin tarixdən ibrət götürməyi məsləhət bilir. Belə məqamda I Şah İsmayıl yada düşür. Onu haraylayır:

*Qollarınla torpağıma sarıl, gəl, babam,
Oxa çevril, kaman kimi gəril, gəl, babam,
Dirilt bizi, yaşat bizi, diril, gəl, babam,
ŞEYXİM mənim,
ŞAHIM mənim,
ŞAIRİM mənim!*

*Çaldıranda yaralanmış şahıma qurban,
Bu yaradan tüstülənən ahına qurban.
Tarixdəki on üç yaşlı dahimə qurban,
ŞEYXİM mənim
ŞAHIM mənim,
ŞAIRİM mənim.*

Zəlimxan “Qismət” şeirini də Xətayiyyə həsr etmişdir. Şair Xətayinin aşağıdakı fikirlərini öz şeiri üçün proloq seçmişdir:

*“Uçmaqda tuti quşuyam,
Ağır ər başıyam,
Mən sufilər yoldaşıyam,
Qazilər, deyən şah mənəm”.*

“Qismət” şeirində oxuyuruq:

On üç yaşında gəldi şahlığın sarayına,

*Otuz yeddi yaşında şeyxim və şahım mənim.
Azərbaycan adında bir məmləkət yaratdı,
Bir dərgaha baş əydi neçə dərgahım mənim.*

I Şah İsmayıl da, Qazi Bürhanəddin də uzaq keçmişlərdə yaşamışdır. Zəlimxan Yaqub mənəblərə, öz təsəvvürlərinə görə onların obrazlarını yaratmış, hünərlərindən söz açmışdır.

Zəlimxan Ümummilli liderimiz Heydər Əliyev haqqında da şeirlər və poemalar yazmışdır. Digər dövlət xadimlərindən, mütəfəkkirlərdən fərqli olaraq, o, Ulu öndərin müasiri idi. Heydər Əliyevin Azərbaycanın taleyi üçün necə narahat olduğunu, ölkəmizi və xalqımızı firavanlığa, xoşbəxtlik və səadətə çatdırmaq, respublikamızın müstəqilliyini və ərazi bütövlüyünü qorumaq üçün necə çalışdığını, gecəsini gündüzünə necə qatdığını görmüş və eşitmişdi:

Müasir Azərbaycanın memarı olan Heydər Əliyevin həyatı, fəaliyyəti, fədakarlığı, təbii ki, onun şeir və poemaları üçün çox aktual və önəmli mövzu oldu. Zəlimxan bir-birinin ardınca Ümummilli öndərimizə həsr olunmuş iki poema qələmə aldı: “*Ədəbiyyət dastanı*” və “*Böyük ömrün dastanı*”.

Zəlimxan “*Böyük ömrün dastanı*” poemasında deyir:

*Xalqı zirvələrə qaldırmaq üçün
Sevgi şahlığının taxtına çıxdın.
Oğul xalq üçündür, zirvə dağ üçün,
Nə yaxşı bu xalqın baxtına çıxdın!*

Heydər Əliyevin dünyasını dəyişməyi həmmimiz kimi Zəlimxan Yaquba da ağır təsir etdi. Qəm, qüssəsini, ağır kədərini şeirin dili ilə “*Böyük ömrün dastanı*” poemasında belə təsvir edir:

*“Sazın sinəsi yandı, muğamat xal itirdi,
Bülbüllər yaşıl çəmən, çiçəklər bal itirdi.
Qaya xınalı kəklik, zirvə qartal itirdi, –
“Heydər köçdü” deyəndə”.*

Şair sonra əlavə edir:

*“Mən belə ağlamışam qanlı fələk ilk dəfə
Ürəyimi qıranda.
Yetim qalib atamı torpağa
Tapşıranda”.*

Daha sonra Zəlimxan sonsuz kədərini aşağıdakı kimi ümumiləşdirir:

*Həsrətini çəkəcəyəm illər boyu,
Kövrək qəlbim oyum-oyum oyulacaq.
Eşqin ilə yaratdığım bu dastanın
Son nöqtəsi mən öləndə qoyulacaq.*

Bəli, bu ümumxalq kədəri idi, böyük itki idi. Fəqət təsəllimiz bu oldu ki, Ulu öndər cismən bizdən ayrılıb, o, bütün canlılardan canlıdır, ruhən aramızdadır, əməlləri yaşayır.

Ümummilli liderin dedikləri həqiqət oldu – torpaqlarımız düşmən tapdağından azad olundu. Ali Baş Komandan, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında ordumuz erməni faşist işğalçıları torpaqlarımızdan qovdu, erməni ordusunu darmadağın etdi.

Zəlimxan Yaqubun yaradıcılığında Türkiyə (“Dünya türkün olacaq”, “Döyüşən türk, oynayan türk, qalxan türk”, “Türk yağıdan üzr istəməz”, “İstanbul qızı” və s.) və Mustafa Kamal Atatürk mövzusu da özünəməxsus yer tutur. Türkiyə qardaş ölkə, türklər və azərbaycanlılar qardaş xalqlardır.

Heydər Əliyev müasir Azərbaycanın yaradıcısı olduğu kimi, Mustafa Kamal Atatürk də müasir Türkiyə Respublikasının yaradıcısı və ilk Prezidentidir.

Haqqında danışılan mövzulara Zəlimxan Yaqubun müraciət etməsi təqdir edilməlidir. Şairin “Atatürk köşkündə keçən günlərim” şeirinin bəzi misraları ilə tanış olaq:

*Çox ömrün payına qar-şaxta düşdü,
Cana nə düşdüsə, sazaqda düşdü.
Ürəyim ağrıyan bir vaxta düşdü,
Atatürk köşkündə keçən günlərim.*

*Qaçmadı ölümdən, qorxmadı yasdən,
Oldu Çanaqqala dillərdə dastan
Başladı Samsundan, çıxdı Sivasdan,
Atatürk köşkündə keçən günlərim.*

SSRİ-yə daxil olduğumuz illərdə rus imperiyası azərbaycanlıların türklərlə, Türkiyə ilə, İranda yaşayan azərbaycanlılarla əlaqə saxlamalarına hər vəchlə mane olur, onlara “pantürkist”, “panislamist” damğası vuraraq zindanlara atır,

ölüm hökmü kəsir, sürgün etdirirdi. Beləliklə, qardaşı qardaşdan ayrı salırdılar.

Bu ayrılığı salmaq səbəbsiz deyildi. Biz oğuz türkləriyik. Qardaşlar bir yerdə olanda dəmir yumruq kimi möhkəmlənir, endirdikləri zərbə öldürücü təsir göstərir. Ümummilli liderimiz Heydər Əliyev uzaqgörənliklə deyirdi: “Bir millət, iki dövlət!”

Zəlimxanın Türkiyəyə, türk xalqına həsr etdiyi şeirlər arasında “Dünya türkün olacaq” şeiri özünün səviyyəsinə, ifadə tərzinə və əhəmiyyətinə görə möhtəşəmdir.

*Vaxt Təbrizin, dünya Ərkin dünyası,
Yol Tanrının, haqqı dərkən dünyası,
Əvvəl-axır dünya Türkün dünyası,
Üç gün, beş gün gecim-tezim olacaq,
Bu gün-sabah dünya bizim olacaq.*

Natiqlik məharəti, şairlik istedadı Allah vergisidir ki, tanrı bunu Zəlimxandan əsirgəməmişdi. Danışanda, şeir dəyəndə Zəlimxan sanki od püskürdü, sözlər, mənalı, məntiqli, cilalanmış fikirlər sürətlə bir-birini əvəzləyirdi. Düşünürdün: “İlahi, bu nə qüvvət, bu nə qüdrət!”

Osmanlı imperiyası altı əsrdən artıq bir müddətdə dünyaya hökmranlıq, ağalığ etmişdi. Bu gün də Türkiyə Respublikası dünya dövlətləri sırasında öncül yerlərdən birini tutur, çox ağıllı, uğurlu daxili və xarici siyasət yürüdür. Türk Silahlı Qüvvələri dünyanın ən qüdrətli ordularından biridir. Bu gün Türkiyə Azərbaycanın yanındadır. Türkiyə qardaşlıq ənənələrinə sadıq qalaraq, 44 günlük müharibədə ölkəmizə öz köməyini göstərdi.

2021-ci il iyun ayının 15-də bu iki dövlət – Azərbaycan və Türkiyə arasında müttəfiqlik münasibətləri ilə bağlı Bəyannamə imzalanıb.

Tarixin gedişatından görünür ki, Zəlimxan “Dünya türkün olacaq” deyəndə öz sözlərində yanılmamışdı. Hazırda dünyada Türkiyənin, bu ölkənin Prezidenti Ərdoğanın sözü eşidilir. Qanlı müharibə edən iki dövlət - Rusiya və Ukrayna münasibətlərinin tənzimlənməsi, sülh danışıqları bir sıra hallarda Türkiyənin vasitəçiliyi ilə aparılır. Zəlimxan demişkən, həqiqətən də dünya türkün olacaq:

*Yeni düzən, yeni mizan qurandı,
İlk andımız, son andımız Turandı,
Soraq verən peyğəmbərdi, Qurandı,*

*Nə yozulsa xeyrə yozum olacaq,
Bu gün-sabah dünya bizim olacaq.
Qovuşacaq bölünənlər, bölgələr,
Nurlanacaq qaranlıqlar, kölgələr,
Diriləcək Oğuzxanlar, Bilgələr,
Türkə səcdə, Türkə təzim olacaq,
Bu gün-sabah dünya bizim olacaq.*

Şairin “Döyüşən türk, oyanan türk, qalxan türk” şeiri də uğurludur.

*Silkələdin göyün yeddi qatını,
Qucaqladın doğu ilə batını.
Dur yəhərlə ərənlərin atını,
Dəniz kimi dalğalan, Türk, çalxan, Türk,
Döyüşən Türk, oyanan Türk, qalxan Türk!*

*Hardan hara getdiyini bilən yol,
Üfüqlərə qovuşanda gülən yol,
Atılladan Atatürkə gələn yol,
Qalxan olsun başın üstə, qalxan, Türk!*

Zəlimxan Yaqub mütəfəkkirlərə, şair və yazıçılara, alimlərə də şeirlər yazmışdır. Bu fikir baxımından dahi Nizami Gəncəviyə ehtiramını bildirən “Nizami” şeiri səciyyəvidir:

*Sözdü, bir də qələmdi Nizaminin silahı,
Sözdə, qələmdə gördü peyğəmbəri, Allahı.
Sözlə gəldi axşamı, sözlə açdı sabahı,
Gördü bir tamaşadı, gördü bir həyatdı söz.*

*Zamanların fəvqünə ucaldıqca, ucaldı,
O, zamandan güc aldı,
zaman ondan güc aldı.
Cavan qaldı həmişə, nə soldu, nə qocaldı,
Min illərdən söz aldı, min illərə çatdı söz.*

Zəlimxan Yaqubun “Şahim-şairim” şeiri görkəmli dövlət xadimi, Sivasın hökmdarı, məşhur sərkərdə və poeziyamızın inkişafında əvəzsiz rol oynamış, Azərbaycan əruz vəzninin yaradıcısı Qazi Bürhanəddinə (1344-1398) həsr olunmuşdur. Qazi Bürhanəddin Azərbaycan, türk və fars dillərində çoxsaylı şeirlər, qəzəllər yazmışdır.

“Şahım, şairim” şeirində Zəlimxan Yaqub Qazi Bürhanəddini bizə belə təqdim edir:

*“Yüz illərdən min illərə
yol gəlirsən, yorulmursan,*

*Uçulmayan şan-şöhrətim,
dağılmayan qalam, Qazi!
İzin də var, sözün də var,
haqqın da var bu torpaqda,
Bağdad olsun, Hələb olsun,
ya Rum olsun, yaş Şam, Qazi!
At oynatdın, qılinc vurdun,
qələm tutdun, şeir yazdın,
Ey şah babam, şair babam,
ey ər babam, ərən babam.
Ey döyüşlər pəhləvanı,
ey savaqlar qəhrəmanı,
Ən amansız tufanlara
sinəsini gərən babam.
Şahlığımın uca taxtı,
taleyimin qızıl baxtı,
Bir millətdə özül olmaq,
təməl olmaq səadətdir.
Həm keçmişim, həm gələcək,
elim-günüm obam, Qazi!*

Zəlimxanın “Bakıdan gəlmişəm, Şəhriyar babam” şeiri Cənubi Azərbaycanda yazıb-yaratmış görkəmli şair Məhəmmədhüseyn Şəhriyara həsr olunub.

Bildiyimiz kimi, müstəqilliyimizi əldə edənə qədər Şimali Azərbaycanla Cənubi Azərbaycanı bir-birindən tikanlı məftillər ayırırdı. Torpaqların ikiye bölünməsi nəticəsində biri bu yanda, digəri o yanda qalmış iki doğma qardaş, iki bacı, ana və oğul Arazın bu tayından o tayına, bu tayından o yana tikanlı məftillər üzərindən, məftillərin arasından baxardılar. Bəzən buna da icazə verməzdilər.

Sovet imperiyası dağıldı. Ötən əsrin 90-cı illərində Azərbaycan müstəqilliyinə qovuşdu. Tikanlı məftillər aradan götürüldü, sərhədlər açıldı. Doğmalar bir-birini görə bildilər, bir-birinin evinə qonaq gedib-gəldilər. Fəqət Şəhriyar artıq haqq dünyasına qovuşmuşdu. Zəlimxan bu həsrəti yana-yana, göz yaşları içərisində, ürək ağrısı ilə təsvir etmişdir:

*Üzünü heç zaman görəmmədiyim,
Bircə çiçəyini dərəmmədiyim,
Qoşa qapısından girəmmədiyim
Bakıdan gəlmişəm, Şəhriyar babam!*

Şəhriyara Azərbaycan Respublikasını, onun baş şəhəri Bakını görmək qismət olmadı:

*İllərlə qovrula-qovrula qaldın,
Aylarla qıvrıla-qıvrıla qaldın,
Bakının üzünü görə bilmədin.
Bakıdan gəlmişəm, Şəhriyar babam!
Kəlbəcər nəfəsli, Göyçə diləkli,
Naxçıvan qeyrətli, Gəncə ürəkli,
Borçalı ətirli, Xəzər havalı,
Qarabağ nisgilli, Şuşa davalı
Bakıdan gəlmişəm, Şəhriyar babam!*

Hamımız kimi, Zəlimxan da Qarabağ dər-di çəkirdi. Şuşa, Qarabağ namus idi, şərəf idi, şan idi, şöhrət idi, Vətən idi, can idi!!! Candan, Vətəndən necə ayrı düşmək olardı?! Qarabağ dər-di bizim hər birimizi neçə il qocaltdı, bəzilə-rini hətta apardı.

Vətənpərvər şair Qarabağ mövzusunda bi-ganə qala bilməzdi. Odur ki, yazdı, yaratdı. İlk növbədə Xocalının dər-dinə ağladı, göz yaşı tök-dü. Hiss elədi ki, qəddi əyilib. Göz yaşlarını tökə-tökə “Layla, Xocalım, layla”, “Xocalım, ay Xocalım” şeirlərini meydana gətirdi.

“Layla, Xocalım, layla” şerini oxuyaraq o ağrıları, acıları yaşayırdıq. Erməni faşist işğalçı-ları 1992-ci il fevral ayının 25-dən 26-na keçən gecə sovet ordusunun 366-cı motoatıcı alayının himayədarlığı və əməliyyatda, soyqırımında bila-vasitə yaxından iştirakı ilə Xocalıda daşı daş üs-tündə qoymadı, dinc əhaliyə divan tutdu. Yüz-lərlə insan öldürüldü.

*Daş üstə daşımı qaldı,
Salamat başımı qaldı,
Gözümdə yaşımı qaldı?
Layla, Xocalım layla
("Layla, Xocalım, layla" şeirindən).*

Xocalıda törədilən faciənin dünyada mis-li-bərabəri yox idi. Dərələr, düzlər, dağlar, ya-maclar qan ağlayırdı. Bu yerlər Xocalı sakinləri-nin meylələri ilə dolu idi. İnsanlığı itirmiş, vəh-şiləşmiş, quduzlaşmış ermənilər qocalara, qa-dınlara, uşaqlara, xəstələrə, şikəstlərə, bir sözlə, heç kimə aman vermədən qətlə törətmişdilər. İnsanlar güllələnmiş, süngüdən keçirilmiş, bir çoxunun başının dərisi soyulmuşdu.

*Töküldülər üstünə quduz kimi, ac kimi,
Şumladılar yer kimi, qırdılar ağac kimi,
Dağıtdılar çöllərə əsir, yalavac kimi.*

Səni qaldırammasam başım üstə tac kimi,

*Tarixin yaddaşında çətin qalxım, ucalım,
Xocalım, ay Xocalım!
("Xocalım, ay Xocalım" şeirindən)*

Yüzlərlə insan amansızlıqla qətlə yetirilsə də, dünya bu faciəyə, soyqırıma göz yumdu (“Dünya darmı görəsən? Qulaq karmı görəsən? Allah varmı görəsən? Layla, Xocalım, layla). Sanki heç nə olmamışdı.

*Dərdin kimi acı yox,
Ağrı var, əlacı yox.
Ağlamağa bacı yox,
Layla, Xocalım, layla.*

Daha 30 il həqiqətin ağzına daş basdılar. Uzun illər ATƏT-in Minsk qrupu işğalçıların – ermənilərin mövqeyini müdafiə etdi. Budur dünyanın haqsızlığı, ikili standartı! Haqqı na-haqqa verməyi!

*Şuşanın ətəyi qan,
Balı qan, pətəyi qan.
Düşmənin kötəyi qan,
Layla, Xocalım, layla.*

Zəlimxan dünyanın vəfasına çox da bənd olmamağı, öz işini ehtiyatlı tutmağı insanlara da məsləhət görürdü. “Belə dünya” şerində dedi-yi kimi:

*A bostançı, bostanına güvənmə:
Dünya özü bostan əkən Dünyadı.
Ağlar qoyub anasını torpağın
Bərəkətini göyə çəkən Dünyadı.*

Müdrək atalarımız demişkən, “Sən saydı-ğını say, gör fələk nə sayır!..” Ordumuzun 2020-ci il sentyabrın 27-də Qarabağda başladığı uğurlu əks-hücum əməliyyatı sayəsində Şuşa-mız da, Ağdam, Füzulu, Cəbrayıl, Qubadlı, Zəngilan, Kəlbəcər, Laçın, Hadrut da düşmən-dən azad olundu.

Hələ ki, Xocalı düşmən tapdağı altındadır. Tezliklə o da azad olacaqdır.

Zəlimxan Yaqubun şeirləri, eyni zamanda, insana qəlb rahatlığı, sevinc, nikbinlik bəxş edir. Həmin şeirlər “insanın ən böyük kəşfi olan mə-

həbbətə” (*N. Hikmət*), təbiət gözəlliklərinə, anaya, halallığa, Vətənə və s. həsr olunmuşdur. “Bu yaşıl ağacın altı bizimdir”, “Gözəldir”, “Qaldım”, “Sevəmiş”, “Allah, gözlərə bax”, “Bəs niyə sevməyək bir-birimizi?”, “Səni sevmək üçün gəldim dünyaya”, “Heç vaxt məni tərk elmə”, “Sevgi”, “Sən yorulmadın” və s. bu qəbildəndir.

“Bu yaşıl ağacın altı bizimdir” şeiri insana nikbin ruh, xoş əhval-ruhiyyə aşılayır. Bu nikbinliklə, Zəlimxan Yaqubla bağlı qənaətlərimizi onun şerindən alınmış aşağıdakı misralarla təmamlayırıq:

*Su içər sevginin kökü ömürdən,
Sevgi əl üzməsin təki ömürdən,
Xoş bir xatirədi iki ömürdən,
Bu yaşıl ağacın altı bizimdi.*

Bəli, “bu yaşıl ağacın altı bizimdir!” 8 noyabr ölkəmizdə Zəfər günü elan edilmişdir. Şuşa düşməndən həmin gün, o biri rayon və şəhərlərimiz ondan əvvəl və iki gün sonra azad

Ədəbiyyat:

1. Zəlimxan Yaqub. Seçilmiş əsərləri. 2 cildə. 1-ci cild. / Zəlimxan Yaqub. - Bakı: Şərq-Qərb, -2006.
2. Zəlimxan Yaqub. Seçilmiş əsərləri. 2 cildə. 2-ci cild./ Zəlimxan Yaqub. -Bakı: Şərq-Qərb, -2006.

olunmuşdur. “Bu yaşıl ağacın altı bizim” olduğundan indi Şuşamızda və digər işğaldan azad edilmiş rayonlarımızda rahat, dinc yaşaya bilərik, fəqət ayıqlığımızı, sayıqlığımızı da gözləməliyik.

Zəlimxan yaşasaydı, çox xoş olardı, yeni-yeni şeirlərilə, odlu-alovlu nitqlərilə bizi sevin-dirər, məmnun edərdi! Fəqət indi o, aramızda yoxdur.

Zəlimxan Yaqub nəinki Azərbaycanımızın, həmçinin türk dünyasının sevilən, seçilən böyük şairi idi. Böyük şairi olaraq qalacaqdır!

Problemnin aktuallığı. Xalq şairi Zəlimxan Yaqub Azərbaycan ədəbiyyatına yeni ruh, yeni nəfəs gətirdiyindən onun yaradıcılığı aktuallığı ilə seçilir.

Problemnin elmi yeniliyi. Şairin “Peyğəmbər” poeması, Şah İsmayıl Xətaiyə, Xətaiyə və Qazi Bürhanəddinə, Atatürkə və Heydər Əliyevə həsr olunmuş şeirləri diqqət mərkəzinə gətirilmişdir.

Problemnin praktik əhəmiyyəti. Məqalə gənc tədqiqatçılardan ötrü faydalı olacaqdır.

E-mail: prof.akif@mail.ru

Rəyçilər: *ped.ü.elm.dok., prof. F.B. Sadıqov,*
ped.ü.elm.dok. prof. İ.H. Cəbrayilov
Redaksiyaya daxil olub: 12.01.2023.